

פרשת ויצא מתוך הרצון לרע יוצר טוב

עשו שוטם את יעקב

הפרשה פותחת (בראשית כח, י) "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", יש אנשים שהולכים למקום מסוים, ויש שבורחים ממקומם, ויגיעו להיכן שישאו אותם רגליהם. ביעקב אבינו נתקיימו שתי האפשרויות. מדין כיבוד אב עליו ללכת לחרן לישא אשה, ומדין כיבוד אם עליו לברוח ממקומו, באומרה לו (בראשית כז, מב-מה): אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך. ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה. וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך. עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם שניכם יום אחד". אמו מציעה לו לברוח לכמה ימים עד שוב חרון אף אביך, לבסוף זה לקח שלושים וארבע שנה!

אין ספק שיעקב יצא מבית אביו עם נכסים רבים, אך מביא רש"י (בראשית כט, יא), "שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעניי חשוב כמת". עשו מכבד את אביו, מחכה לימי אביו כדי להרוג את יעקב, אך לא עמד בפיתוי. שלח את אליפז להרוג את יעקב אף שזוהי גירום צער לאביו, ולא עלה בידו. אליפז ריחם על דודו. ודאי שהיה זה סיכון עצום לאליפז, אביו שוטם את יעקב, רוצה להרוג, וכעת הוא עושה נגד רצונו. גם אם לפי ההלכה, יעקב חשוב כמת. אך כל עוד יעקב בחיים, הברכות ברשותו. עשו יכל להרוג את אליפז על שחמל על יעקב, וכנראה שחמל עליו.

יעקב הולך ללמוד ארבע שנה בבית שם ועבר, ממשיך לבית לבן, עובד ארבע עשרה שנה עבור שתי נשותיו, עובד שש שנים נוספות לפרנסתו. רק אז שולחת לו אמו שעשו ניחם מרצונו להרגו. ואף שכל אותם השנים עשו יודע בדיוק מה קורה, רש"י (בראשית ל, כב) מביא, "שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט (קרובות דראש השנה שחריית) האדמון כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה". עשו ידע שללאה יש ילדים, לרחל אין ילדים, וחשק ברחל. עשו ידע כל הזמן מה קורה עם יעקב, הוא לא בא להרגו, ומאידך הוא עדיין כועס ברמה שאי אפשר לחזור לבית. רק אחרי שלושים וארבע שנה! מלקיחת הברכות, עשו נרגע. כעת שולחת רבקה את מניקתה לחרן להודיע ליעקב, תחזור לבית יצחק אביך.

בשכרו של אליפז, מביא הרמ"ע מפאנו (גלגולי נשמות, א), "אונקלוס הגר עיבור של אליפז שלא רצה להרוג את יעקב במצות אביו ולקח לו הזהב ועזב לו הגוף". אונקלוס הגר זכה להשיב עטרה לישנה, לסדר מחדש את התרגום שנמסר מסיני ונשכח במהלך הדורות, עד היום אנו קוראים מיד שבוע את הפרשה, שנים מקרא ואחד תרגום, בתרגומו של אונקלוס. הרי לנו, אדם חושב התאפקתי מלחטוא, עשיתי מעשה גדול, היכן שכרי. דע לך, יתכן ועוד שנים רבות אחד מצאצאיך יזכה לזכות עצומה כשכר למעשיך.

כוח האהבה

יעקב מגיע לחרן לראשונה בחייו, רואה לנגד עיניו קבוצת רועים שיושבת להנאתה ליד הבאר, תושבי חרן היו רמאים, כיון שלא היה מספיק מים לכולם, שמו אבן גדולה על פי הבאר, כדי שרק אם הרועים כולם יגיעו לבאר, יוכלו לשאוב מים הימנה. יעקב אבינו לא עלה בדעתו מצב שכזה, לכך כאשר הגיע לחרן וראה רועים יושבים להנאתם על יד הבאר, אומר להם שלום, ומיד מוסיף (בראשית כט, ז) "ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו", וברש"י: "לפי שראה אותם רובצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם "הן עוד היום גדול", כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם אף על פי כן "לא עת האסף המקנה".

מקשה הרב מפוניבז', ולכאורה מדוע השיבו לו שאין להם אפשרות לגלול את האבן לבדם, הלא עליהם להשיב לו אינך מכירנו, ומאין צנחת שאתה נותן לנו הוראות? ומבאר, התשובה לדבר טמונה בפתיחתו של יעקב לשיחה (בראשית כט, ד) "אחי מאין אתם", יעקב פונה אליהם בתואר "אחי". כשאדם פונה בתואר של אהבה, אף תוכחתו מתקבלת. כאשר האדם מרגיש שאין כאן התנשאות כלפיו, אלא אהבה ורצון אמיתי להיטיב, הוא מקבל את התוכחה.

יעקב ממשיך באהבתו. רחל מגיעה להשקות את הצאן, יעקב אוסף את כל כוחותיו ומרים את האבן ומשקה את הצאן. אנו מתפללים בתפילת גשם, "יחד לב וגל אבן מפי באר מים... בעבורו אל תמנע מים", אנו מבקשים בזכות יעקב אבינו שיחד לבו ובכך הרים את האבן, אל תמנע מים. אין זה כוחות גופניים אדירים, אין זו זכות שבעבורה נזכה אנו למים. בזמן שריפה לאדם יש כוחות מיוחדים לסחוב מעל לטבעו, כך יעקב אבינו בחמתו על רחל שלא תמתין, ייחד את כל כוחותיו והרים את האבן. בזכות החמלה, אנו מבקשים מים.

לבן מרמה בעקבות הברכות

מאז, לא הוצרכו להרים את האבן. ואף בית לבן התברך, הוא מודה ליעקב (בראשית ל, כז), "נחשתי ויברכני ה' בגללך", וברש"י: "מנחש היה, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה לי ברכה, כשבאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר (בראשית כט, ו) "והנה רחל בתו באה עם הצאן", אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים, ועכשיו היו לו בנים שנאמר (בראשית לא, א) "וישמע את דברי בני לבן"; אף צאן לבן גדל, רחל הקטנה לקחה את הצאן, כעת כבר צריך נערים בוגרים שיקחו את הצאן.

העיר כולה הרוויחה מיעקב, התברכו המים בעיר. דבר זה הועיל ללבן ברמאותו. מביא המדרש (בראשית רבה ע, ט):

"ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה" (בראשית כט, כב). כינס כל אנשי מקומו אמר להם יודעים אתם שהיינו דחוקים למים וכיון שבא הצדיק הזה לכאן נתברכו המים. אמרין ליה (אנשי המקום): ומה אהני לך? (מה נעשה?) אמר להון (לבן): אין בעיין אתון אנא מרמי ביה ויהב ליה לאה (רוצה אני לרמותו ואתן לו את לאה), דהוא רחים להדא רחל סגי (דהוא אוהב את רחל הרבה), והוא עבד הכא גבכון שבעה שנין אוחרין (וכך יעבוד כאן עוד שבע שנים). אמרין ליה (אנשי מקומו): עביד מה דהני לך (תעשה כרצונך - הרי אם היית שותק לא היינו יודעים שאתה מרמה אותו, ואחר שגילית את רמאותך, מה הנך רוצה שנעשה כדי שתצליח ברמאותך?) אמר להון (לבן) הברו לי משכון דלית חד מנכון מפרסם (הביאו לי משכון לוודא שאין ביניכם אחד שיפרסם את רמאותי). ויהבון ליה משכונין (הביאו לו משכונות על כך), ואזל ואייתי עליהון חמר משח וקופר (הלך לבן ובמשכונות אלו קנה את צרכי הסעודה, יין ושמן). הוי למה נקרא שמו לבן הארמי? שרימה באנשי מקומו.

וראיה לרמאותו מחתונתה של רחל שלא הוזכר כלל שהביא את אנשי מקומו, ומה חילוק יש בין חתונת לאה לחתונת רחל? אין זאת אלא שרמאי לא מממן את החתונה בעצמו, וכדי לרמות את יעקב זימן לפניו את אנשי מקומו וכך עשה סעודה, אך בחתונת רחל שבטל הצורך לעשות חתונה גדולה, לא הזמין לבן את כל אנשי מקומו, וזה כוונת הפסוק, בתחילה "ויאסף לבן את כל אנשי המקום" ורק לאחר מיכן "ויעש משתה".

טעם שהתברך המקום בזכות יעקב

בטעם הדבר שהתברך המקום בזכות הצדיק, מחדש האזנים לתורה:

מה זו תשובה על דברי לבן "נקבה שכרך עלי ואתנה"? ובפרט דברי יעקב "ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי" - אינם מובנים, שהרי לבן מציע שיעבוד אצלו בשכר? ! ויבואר על פי דברי חז"ל (בבא בתרא דף טו:) מאי מעשה ידיו? ברכת! כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. ועיין שם במהרש"א, שגם ביעקב היה כן. והיינו, שעל ידי ברכת ה' היה מזלו טוב, ולהיפך בלבן, שפרצה מגיפה בצאנו לפני ביאת יעקב ונעשה עני. והיה מזלו רע, והפרוטה שהיו נוטלים ממנו לא היה בה ברכה אלא קללה, וכשאמר לבן "נקבה שכרך עלי ואתנה" - ענה לו יעקב "אתה ידעת... כי מעט אשר היה לך לפני" - שמזלך רע - "ויפרוץ לרב ויכרך אותך ה' לרגלי" - שמזלי טוב - "ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי"? - שאם תתן לי כסף בעד עבודתי, הלא קללה תרביץ על פרוטותיך, ו"לא תתן לי מאומה".

המבואר בדבריו כדברי האלשיך (בראשית מא) במניעת טומאת מצרים:

אמנם היו בסכנה פן קושי חלאת זוהמת טומאת מצרים יגבר עליהם וישעבדם תחת סבלות טומאתה. על כן אלוקיני מרחם, מאז, חשב מחשבות בלבתי ידחו ישראל שמה... עוד שנית עשה הוא יתברך הלא הוא לבלתי יסתופפו בבואם מצרימה תחת צל שרו של מצרים. והוא, כי אם בבואם היו אוכלים מעבור הארץ הנשפע על ידי השר, היה קונה בהם מאז שליטה... על כן מה עשה הוא יתברך נתן שבע שנים שבע גדול בכל ארץ מצרים אשר לא היה שפע השבע ההוא על ידי השר, כי אם על ידי השכינה באמצעות יוסף נמצאו יעקב והבאים מצרימה בימי שבע שני הרעב מתפרנסים מתחת ידי השכינה ולא מתחת יד השר... ומאז היה שם שייכות קדושה.

כך בלבן, לבן גרוע מפרעה, שהרי בליל הסדר אומרים אנו ב"הגדה של פסח" צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, שפרעה לא גזר רק על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל שנאמר "ארמי אובר אבי"; אם היה יעקב נהנה מרכוש לבן, היה מושפע ממנו ביותר, לכך לבן איבד את כל רכשו. וביותר, אם היה יעקב מגיע עם רכוש, וללבן אין מאומה, היה אומר לבן כל אשר לי מרכושך העבר. לכך אליפז לקח את רכוש יעקב, ומכיון שאף לבן איבד את כל רכשו. כעת שניהם רשים וחסרי כל, ואף חרן עיר של עניים. הגיע יעקב לחרן התעשר המקום מחמתו ונעשה לבן לעשיר.

הקדושה מראשית הדבר

בדרך זו מצינו במעלת רבי חייא. מביאה הגמרא בבבא מציעא (דף פה:):

אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא: ...דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל (אני גורם שהתורה לא תשתכח מישראל). מאי עבידנא (מה אני עושה?), אזלינא ושדינא כיתנא (אני הולך וזורק זרעוני פשתן וזורע), וגדילנא נישבי (וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות - רש"י), וציידינא טבי (ואני צד צביים - רש"י) ומאכילנא בשרייהו ליתמי (ומאכיל את הבשר ליתומים), ואריכנא מגילתא (ומתקן אני מעורותיהן קלפים - רש"י) וכתבנא חמשה חומשי (וכותב בקלפים חמשה חומשי תורה, וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי (מגיע לעיר שאין בה מלמד תינוקות, ומלמד חמשה ילדים, כל אחד ספר אחר), ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי (ושונה לששה ילדים שש סדרים, כל אחד סדר אחר), ואמרנא להו: עד דהדרנא ואתינא (עד שאלך ואבוא שוב), אקרו אהדדי ואתנו אהדדי (תקרו ותשנו אחד לשני מה שלמדנו), ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל (כך אני עושה לתורה שלא תשתכח מישראל). היינו דאמר רבי: כמה גדולים מעשי חייא!

יש להבין, מדוע רבי חייא הלך לגדל פשתן שממנו יעשה מצודות לצוד בהם צביים שמעורותיהם יכין קלף. מדוע רב חייא לא קנה קלף וכתב עליו ספרים ולימד בהם. הרי לנו, כדי להשריש תורה בטהרתה, צריך שכמה שיותר שלבים יהיו בקדושה ובטהרה, רק בדרך זו אפשר לפעול שהתורה לא תשתכח מישראל. וזכורני, שהיו ספרים שהודפסו על ידי אנשים שאינם ראויים, וגדולי ישראל אסרו לקנות אותם, וללמוד בהם. צריך שהספרים יודפסו במחשבה קדושה וטהרה. וכך צדקה, איננו לוקחים מגוי עבור

לימוד תורה, כסף ללימוד תורה צריך לבוא ממקורות קדושים. טהרת הכסף משפיעה, במשכן, כסף שניתן בנדבת לב, הגיע לארון. כסף שניתן בנדבת לב פחותה הגיע לכלים חשובים פחות. כוונת הנתינה קובעת את עוצמת המעשה.

אהבה רוחנית טהורה

יעקב רוצה להנשא לרחל, מסכים לעבוד עבור זה שבע שנים אצל לבן. באהבתו לרחל, מבאר הלב אליהו (בראשית כט, יא):

“ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים”, ומי פתי יבוא לפרש אהבה זו לפי מושגו השפל חס ושלום? וכי על כך ספרה לנו התורה “ויאהב יעקב את רחל”? רחמנא ליצלן מבלבול הדעת כזה! אך הט אונך ושמע יסוד גדול ופשוט הוא להמתבונן: כי כל מין אהבה שאנו יודעים אותה בעולם, כגון אהבת חפץ, דבר, או אדם - כל אהבה טבעית אין אתה יכול לפרש שהאהבה אוהב זולתו, אלא אדרבה אוהב את עצמו... כלומר, שהוא אוהב לענג עצמו בדבר זה האהוב עליו - ותו לא! משל לאחד שנכנס למסעדה לאכול, וכששואל לו המלצר מה אתה אוהב - הוא עונה לו, דגים אני אוהב! הרי אף כל בר כי רב מבין שאין הוא אוהב את הדגים - אלא אוהב את עצמו באכילת דגים.

אבל אהבה זו של יעקב לרחל - עלתה למעלה מן הטבע הרבה מאד, ואין לה שום שייכות להטבעים כלל וכלל, דוגמא לזה כמו שאנו אומרים אני אוהב פרשיות שכתבם סופר פלוני כי הוא ירא שמים גדול, וכתב שלו מהודר, וכדומה לזה. אך גם זה - ודאי רק משל הוא, כי כשם שלא יוכל איש מאתנו להשיג מה זה “האדם שבמרכבה” כן לא נוכל להבין מהות אהבה קדושה זו שלמעלה מטבענו ומכל מקום אמת ברור הוא זה לכל בר דעת, והמפרש אחרת עתיד ליתן את הדין כמגלה פנים בתורה חס ושלום! מעתה נבין גם מה שסיים הכתוב “ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה”, הנה הדגיש הכתוב שלפיקך היו שבע השנים כימים אחדים, שבטבע העולם הוא להיפוך ממש, כי האהוב דבר ורוצה להשיגו - הרי ימים אחדים אצלו בלתי נסבלים כשבע שנים, אבל כל זה באהבה הטבעית - שהיא אהבת עצמו כמו שנתבאר, מה שאין כן באהבה הרוחנית הטהורה, היו באמת שבע שנים רק כימים אחדים, שהרי כל אלו השנים עוברים באהבתו אותה, “אותה” דייקא ולא אהבת עצמו! וכאמור.

הקבורה יחד סיום הזיווג בשלימות

יעקב אוהב את רחל, בה הוא יודע שיגיע לשלמותו הרוחנית, אולם אין זו שלימות המצופה. בפגישתם הראשונה ליד הבאר, יעקב בוכה. וברש"י (בראשית כט, יא), “לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה”. מדוע לא משיבתו רחל, מבינה אני מדברך שהחיסרון בזוגיות שלנו הוא שלא נקבר יחדיו, אך עד המיתה הכול ילך כשורה, מדוע אתה בוכה?! למדים אנו שכיון שלא נקברו יחד, זה חיסרון בעיקר גישוואיהם. גישוואין מושלמים כוללים קבורה יחדיו.

אף כך אמר יעקב ליוסף (בראשית מח, ז):

“ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרתה הוא בית לחם”. וברש"י: “ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי סמוך לבית לחם מתה... ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי תרעומת, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא, יד-טו) “קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה” וגו', והקב"ה משיבה “יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם”.

יעקב אומר ליוסף, בחורבן בית ראשון לא יוכלו להתפלל על קברי אבות בצאתם לגלות, נבוזראדן פחד שבני ישראל יחזרו בתשובה, לכך הריץ אותם עד בבל, וכלשון הפסוק (תהילים קלז, א) “על נהרות בבל שם ישבנו” אומר המדרש (איכה רבתי ה) “עד שם לא ישבנו”. לכך בציווי של מקום, קברתי את רחל בדרך שיוכלו להתפלל על קברה. כדי להוציא את עם ישראל מהגלות, ביתו של יעקב אבינו לא שלם, רחל אינה נקברת עמו. בכל מעשי האבות טמון המשכו של עם ישראל, יצחק חפר בארות כנגד

בתי המקדש, אברהם אבינו נלחם בארבע מלכים כנגד ארבע מלכויות, ניצחם וקיבלוהו למלך עליהם. בזה הניחו האבות את היסודות להגיע בגאולה השלימה אל "יכירו וידעו כל יושבי תבל".

שנאת מעשה עשו זכות לשבטים

עוברות שבע שנים, אומר יעקב ללבן, אני רוצה את רחל ולבן מסכים. אומרת רחל ליעקב, אבי רמאי, הוא לא יסכים שאנשא לפני לאה, כנראה הוא יביא לך את לאה. אומר לה יעקב, אחיו אני ברמאות, נסכם סימנים בינינו, שהם הלכות חלה, נדה, והדלקת הנר. וכך לבן לא יוכל להחליף בין הנשים. והנה, אחרי החתונה יעקב מגלה שהנה היא לאה. מדוע רחל גילתה את הסימנים, מדוע אינה חוששת שיעקב ימאס בה, אחרי שמעלה באמונו? מבאר החפץ חיים, רחל ידעה שאביו קמצן, יעשה חתונה קטנה, בה אפשר בקלות לגלות את הרמאות, יראו על ידי הסימנים שאין זו לאה, ויחליפו חזרה. כאשר ראתה רחל שאביה הקמצן הוציא מכל אנשי המקום את עלויות הסעודה, והביא את כולם לסעודה, בכזה פורום אי אפשר לבזות את לאה, היא ידעה שגם יעקב יסכים שבכזה מצב אפשר וצריך לגלות את הסימנים, כדי שלא לאה לא תיכלם.

מביא המדרש (בראשית רבה ע, יט): "וכל ההוא ליליא הוה צווח לה רחל והיא עניא ליה (ובכל אותו הלילה קרא לה יעקב: רחל, רחל, ולא עונה לו), בצפרא (בבוקר רואה יעקב) "והנה היא לאה". אמר לה (יעקב): מה רמייתא בת רמאה לאו בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי? (רמאת בת רמאי, וכי לא קראתי לך בלילה רחל וענית לי?) אמרה ליה (לאה): אית ספר דלית ליה תלמידים לא כך היה צווח לך אבוך עשו ואת עני ליה, (לכל ספר יש תלמידים, וכי לא כך קרא לך אבך עשיו וענית לו? - ועל כן הטענה היא כלפי לבן): "ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי"; מהי תשובתה של לאה, גם אתה רמאי, וכי זה משחק ילדים! ?

הרי שלא ענתה ליעקב, אתה איש תם, לך ראוייה רחל, עיקר הבית. אך כאשר רימית את אבך וקנית את הבכורה, את ברכות העולם הזה, קנית גם אותי, כוח היציאה. לכך השתתפתי ברמאות, כדי לזכות להנשא לך. וביותר, איתא בגמרא בבבא בתרא (דף קכג:), מדוע זכתה לאה לילדים: "וירא ה' כי שנואה לאה" (בראשית כט, לא), מאי שנואה? אילימא שנואה ממש, אפשר? בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב? אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה, "ויפתח את רחמה"; בזכות שנואה את מעשי עשו, זכתה להנשא ליעקב, להביא ששה שבטים.

להסתיר מהשטן כוח המשיח

מדוע דרך הנישואים הייתה בצורה מוזרה שכזו? בקיצור אלשיך (רות ג, ב) מבואר שבכל קיום דבר שבקדושה צריך שידבק בו מעט תערובת התדמות באיסור. ולכך הלידות הכרוכות במלך המשיח אינם בדרך המקובלת. מעשה לוט ובנותיו, מעשה יהודה ותמר, מעשה רחל ולאה. מעשה בועז ורות. לידת דוד. מעשה דוד ובת שבע. כל הנישואים הללו אינם כדרך כל הארץ. מבאר רבי חיים שמואלביץ (שיחות מוסר; יט):

כי מגמת הרע והטומאה בעולם היא למנוע ממנו כל דבר שבקדושה, ויש לו הכוח לזה, וכדי לבטל את התנגדותו, ניתן לסיטרא אחרא חלק זה עצמו שיהיה הדבר נראה כחטא, וה"מיחזי כחטא" הוא חלקו וכוחו של הרע והסיטרא אחרא וממילא ניטל ממנו הכוח למנוע את קיום הדבר שבקדושה... וכך הם פני הדברים גם בזה, כי מעשים גדולים כהעמדת מלכות בית דוד ומלך המשיח, אינם יכולים להתהוות ללא ביטול כוח הרע המפריע ומנוע מעשים אלו, ואופן ביטול כוח השטן הוא בזה שנותנים לשטן את ה"מיחזי כחטא", ועל ידי כך אין בכוחו למנוע עוד את העמדת מלכות בית דוד.

כשהשטן רואה מעשה שכזה, הוא בטוח שמכאן לא יצא דבר טוב. ואף עושי המעשה אינם יודעים בגדלות מעשיהם, ולכך השטן אינו מקטרג, ומוכשרת הדרך לבוא מלך המשיח. ומעתה, נישואי יעקב ולאה הוא בניין בית ישראל, העמדת הדרך למלך המשיח, לכך נעשה נישואיהם בדרך הסתרה. לבן התכוון לרע בהחלפת רחל ולאה, אך בכך יצא היפך הדבר. הדבר טוב ביותר שיתכן.

הזכות והצניעות במסירת הסימנים

נלמד בזה רובד נוסף. הגמרא במגילה (דף יג.) מביאה:

אמר רבי אלעזר מה דכתיב (איוב לו, ז) "לא יגרע מצדיק עינו", בשכר צניעות שהייתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעות הייתה בה ברחל... אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא (עכשיו). לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול. ומה צניעות הייתה בשאול דכתיב (שמואל-א י, טז) "ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל", זכה ויצאת ממנו אסתר.

ויש להבין, וכי מסירת הסימנים זו צניעות, הלא זה היפך הצניעות, זהו גילוי סוד? מבאר רבי שלום שבדרון בלב שלום, עד סוף ימיה לאה לא ידעה שרחל גילתה את הסימנים. הסימנים היו הלכות הבית, רחל לימדה את לאה את הלכות הבית בלא לומר לה שאלו הסימנים בינה לבין יעקב, וכך אחר החתונה לאה ידעה להשיב ליעקב על שאלותיו בלא לדעת שאלו הסימנים בינו לבין יעקב.

כך למדים אנו ברש"י (אבות ג, יב) המבאר בתוך דבריו את הפסוק (ירמיהו לא, יד): "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו":

למה רחל מבכה על בניה מדרש אגדה על דרך הנסתר, שהלכו האבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה צלם בהיכל ולא נתפייס נכנסה רחל ואמרה רבוננו של עולם, רחמי מי מרובין רחמיך או רחמי בשר ודם הוי אומר רחמיך. והלא אני הכנסתי צרתי בביתי, שכל עבודה שעבד יעקב בבית אבא לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, לא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימנים, אף אתה אם הכניסו בני צרתך לביתך שתוק להם אמר לה יפה למדת סניגוריא, "יש שכר לפעולתך".

בשכר זה זכתה רחל לילדים (בראשית ל, כב): "ויזכר אלוקים את רחל" וברש"י: "זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים", כדי לזכות לבנים נצרך זכות מסירת הסימנים. זכות זו לבדה אינה מספקת, מטעם זה היה על רחל לזכות לילדים מיד עם נישואיה, כיון שבכתה שבע שנים כלאה שאין רצונה להנשא לעשו, זכתה לילדים מיעקב. הרי שהזכות להקים שבטי קה, הוא להתרחק ולשנוא את הרע. אין החיוב לשנוא רשעים, צריך לשנוא מעשי רשע, רחל קינאה בלאה, וברש"י (בראשית ל, א): "קנאה במעשיה הטובים", בגמרא בכבא בתרא (דף קכג:) שנינו שמעשיה הטובים של לאה הם שנאת מעשי עשו. צריך לשנוא את מעשה הרשע, זכות זו מביאה להקים שבטי קה.